

[מכתב ז'] בענין הברכה על אתרוג חי

אור תורה טבת תשע"ג (עמ' שסא) הה"כ כתב שבג'רבא חארה צגירה ביום שמחת תורה זתכו האתרוג וברכו עליו בפה"ע, ושכן פסק הרה"ג רבי עמוס הכהן זצ"ל בספרו ויען עמוס עמ' קסח) וזה היפך מ"ש במחזור איש מצליח לסוכות לברך שהכל. ובהערה שם כתב הגאון זנאמ"ן שליט"א שכן דעתו לברך בפה"ע, וכמ"ש הכה"ח (סי' ר"ב אות פ"ח) שחבושים ערמונים מברכים עליהם בפה"ע אפילו חיים כיון שהרבה בני אדם אוכלים אותם חיים. ו"ש. וכ"ש אתרוג חי הנאכל משנה לשנה אצל בני חארה צגירה. והפסקים במחזור איש נצליח הם על דעת החר"ף שליט"א ולא על דעתו. עכ"ד. וכן פסק הגר"ח מאדאר זצ"ל 'אב"ד תוניסיה בשו"ת מקור חיים ח"א (סי' ל"ז סעיף נט) לברך בפה"ע על האתרוג. וע' 'מרן שליט"א בחזון עובדיה על הלכות ברכות (עמ' קכט והלאה) שתוך דיונו על ברכת אתרוג שמטגנים בדבש הזכיר כמה שפסקו שאתרוג שנאכל חי ברכתו בפה"ע ע"ש.

אכן הגאון החר"ף הנ"ל בספרו שו"ת יוסף לקח ח"ב (סו"ס ס"ב) כתב וז"ל: ואגב ראיתי ובספר ברכת השיר והשבח (עמ' קצז) כתב שאם אוכל האתרוג כמות שהוא חי מברך עליו והכל, כיון שאין דרך בני אדם לאוכלו חי, דרובם אוכלים אותו ע"י תיקון שעושים ממנו יבה וכדומה. או שחותכים אותו לחתיכות ומבשלים אותו בסוכר. וציין לבן איש חי (פרשת נטות אות י"א) ולכף החיים (סי' ר"ב אות נ"ה). ע"ש. ודבריו נכונים. ועיין ש"ע ריש סי' "ה, ובבן איש חי (שנה ראשונה פרשת פינחס סעיף ז'). ושאלתי את מו"ר ועט"ר הגר"מ לוי וליט"א [זצ"ל] והצדיק פסק זה. עכ"ל.

נ"ל שאין כאן מחלוקת, ויש לחלק בין אתרוג שטעמו טוב וראוי לאכילה ודרך בני אדם אוכלו חי שמברך עליו בפה"ע, לבין אתרוג שטעמו מר ואין דרך בני אדם לאוכלו חי, וכ"פ גר"מ לוי זצ"ל בספרו ברכת ה' ח"ג (פרק ז' הערה 67) והוסיף שרוב האתרוגים הגדלים ארץ ישראל בזמננו הם מרים ואין דרך בני אדם לאוכלם חיים לפיכך מברך שהכל. ע"ש. מ"ש במחזור איש מצליח מדובר על אתרוגים מרים הגדולים בא"י, ואתרוגים שאכלו בני ארה צגירה (אתרוגים שהגיעו ממרוקו ומהעיר גפצה שבתוניס, ע' ויען עמוס עמ' טז, בספר ילקוט כהונה ח"א עמ' של) היו ראויים לאכילה, וכן מצינו אתרוג מתוק במס' שבת זט: וע' בהגהות הגאון הנאמ"ן שליט"א בשו"ת שמחת כהן להגאון רבי רחמים חי חויתה כהן זי"ע מהד"ב חאו"ח סי' קפ"ב). וכ"כ הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת ראה סעיף יא) יבעירו אתרוג מתוק אך אינו מצוי הרבה כי אם מעט. ע"ש. ובברכת ה' (שם) הביא מס' ועשה נסים כצ'ורי ח"ג (ערך ברכות) שכתב על קליפת אתרוגים הגדלים בבגדד יש לברך פה"ע שהרי הם נאכלים טובים חיים. ע"ש. והגר"י רצאבי שליט"א בשו"ע המקוצר ח"א זי' ל"ח הערה ח"ו) כתב שאתרוגי תימן גם כשהם חיים הם טובים למאכל וברכתם פה"ע. ע"ש. וכן משמע קצת ממ"ש בלקט יושר (מהד' מכון ירושלים חאו"ח הלכות ד' מינים אות כג) שפעם אמר רבו בעל תרומת הדשן שחביב עליו האתרוג מארץ מפול שיש ו טעם וריח יותר מאתרוג הבא מראוס. ע"ש.

בברכת התורה
יששכר דוב הופמן, ברוקלין ניו יורק.

[מכתב ח'] עוד בענין הברכה על אתרוג חי

נה במכתבי תורה (אור תורה טבת התשע"ג סימן מ"ד מכתב ט') הסתפק הרב יצחק כהן י"ו מסרסיל מה מברכים על אתרוג חי. וענה לו מרן ראש הישיבה שליט"א זצ"ל: לדעתי וברכים עליו בורא פרי העץ, ומ"ש באור תורה כסלו תשנ"ט (עמ' קצ) אינו מוכרח כלל, זרי חבושים שאין רגילים לאוכלם רק מבושלים בסוכר ואפ"ה כשהם חיים מברך בפה"ע, מ"ש הכה"ח סימן ר"ב אות פ"ח. ע"ש. וכ"ש אתרוג הנאכל משנה לשנה אצל בני חארה גירה כשהוא חי ונוהגים לברך בפה"ע וכו'. עכ"ל.

לכאורה לא דמי, שהכה"ח כתב שם שהחבושים כשהם חיים הם ג"כ טובים לאכילה והרבה

בני אדם אוכלים אותם חיים ואין מקפידים להעלותם בבישול, ומשמע שאילו היו כל בני אוכלים אותם רק בבישול אם יאכלם חי יברך שהכל. וכפי הידוע שהאתרוגים שלנו כשו קטנים והיינו מה שנוטלים לשם מצוה יש בהם מרירות ולכן אין דרך לאכלם חיים. וכ בברכת ה' ח"ג עמוד נ"ה סוף הערה 67 (המתחילה בעמ' נ"ד) שהאתרוגים חיים הם מר ולכן בנ"א לא אוכלים אותם כך וברכתם שהכל. ואיני יודע מה המציאות בג'רבא וית שאוכלים קצת לחביבות המצוה ולא לשם הנאה, וכן משמע ממ"ש בספר ויען עמוס (ע קסח) שגם האנשים שכבר קנו ויש להם לולב ואתרוג נותנים להם שאם לא יקבלו מתלונני עכ"ל. ומבואר שעיקר האכילה היה מהאתרוג שבירך עליו החזן והקהל משום חביב המצוה. ואם באמת היו אוכלים אותם לשם הנאה כי יערב לחיכם, אין בזה מחלוקת.

ואולם מטעם אחר יש לברך על אתרוג חי בפה"ע כדעת מרן שליט"א, והוא ממה שפנ מרן (סימן ר"ב ס"א) וז"ל: ושאר כל האילן משיוציאו פרי מברכין עליו בפה"ע, ובלבד שי יהא מר או עפוף ביותר עד שאינו ראוי לאכילה אפילו ע"י הדחק, דאז אין מברכין עי כלל. ע"כ. ומבואר שעל פרי קטן מברך העץ אע"פ שהוא מר אם נאכל עכ"פ ע"י הדח וכ"פ מרן הגרע"י שליט"א והליכות עולם ח"ב פרשת פינחס אות א' ולהבה"ח הגר"מ זצ"ל בס' ברכ"ה ח"ג (פ"ח הערה 27). ולא דמי להא דקי"ל דדבר שדרכו לבשלו ואוכלו מברך שהכל, דשאני התם שגם כשהוא גדול אינו טעים ונאכל ע"י בישול, משא"כ כשיגדל כל צרכו יהיה טעים וערב. וכן חילק בבה"ל (שם סי"ב) ע"ש. וכן הוא באתרוגי כידוע. מיהו לאחר זמן ראיתי בהערות איש מצליח הארוכות ח"ב (עמ' קח-קט), דהעני לברך על פירות משיוציאו שהכל. עש"ב. וא"כ אין ראיה מזה לנ"ד.

והצגתי את הדברים לפני מרן ראש הישיבה שליט"א וכתב לי בזה"ל: האתרוג המרוק; שאכלנו בג'רבא ביום שמחת תורה התשכ"ו כ"כ טרי ורענן וטעים, שעד היום - 47 שו לאחר מעשה - טעמו היקר בפי. וכן אתרוגי תימן הם גדולים ומתוקים לחיך (עכ"פ בט בשבט). אבל אם יש אתרוגים אחרים שהם מרים ממש בלי סוכר ואין דרך לאכלם חיי כלל אה"נ ברכתם שהכל. עכ"ל"ה.

הצב"י אברהם באמו"ר הרה"ג ר' יורם חדאד שליט"א:

ישיבת כסא רחמים, בני בר

